

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK MUNOSABATLARINING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQIY ASOSLARI.

O‘rinboyeva Elnora Furqat qizi

Toshkent viloyati Bekobod tumani

Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

o‘rinboyevaelnora67@gamil.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida ekologik munosabatlarning konstitutsiyaviy- huquqiy asoslari yoritilgan. Unda ekologik huquq tushunchasi fuqarolarining ekologik huquqlari va majburiyatlarini, davlatning ekologik siyosati hamda ekologik qonunbuzarlikka uchun javobgarlik masalari tahlil qilingan. Ayniqsa, 2023 yilgi yangi tahrirdagi Konstitutsiyadan atrof-muhitni muhofaza qilish borasida kiritilgan o‘zgarishlar alohida e’tiborga olingan. Maqola ekologik huquqiy asoslarini mustahkamlash va fuqarolarning ekologik madaniyatini oshirish zarurni asoslanib boradi.

Kalit so‘zlari: Ekologik huquq, konstitutsiyaviy asos, atrof-muhit, ekologik siyosat, O‘zbekiston Konstitutsiyasi, ekologik qonunchilik, ekologik javobgarlik, barqaror rivojlanish.

Hozirgi zamonda atrof-muhit muhofazasi va ekologik xavfsizlik har bir davlatning ijtimoiy- iqtisodiy rivojlanishda muhim omilga aylangan. O‘zbekiston Respublikai ham bu borada mustahkam konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari shakllantirib ekologik barqarorlikni ta’minlashga alohida e’tibor qaratilmoqda. Mazkur maqolada mamlakatimizdagi ekologik munosabatlarning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari tahlil qilmoqda.

Ekologik huquq -inson va jamiyatning ekologik xavfsiz muhitda yashashini ta’minlovchi huquqiy normalar majmuasidir. O‘zbekiston Respublikasining 2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning ekologik huquqlarni mustahkamlash borasida muhim yangicha yondashuvni o‘z ichiga oladi. Jumladan, 49-moddaga ko‘ra, har bir shaxs sog‘lom va toza atrof-muhitda yashash huquqiga ega. Shu bilan, birga fuqarolar tabiatni asrash va ekologiyani muhofazaga hissa qo‘shishga majburdirlar.

Davlatning ekologik siyosati va uning huquqiy tartibga solish. Konstitutsiyaning 13, 14 va 15-moddalarida davlat siyosatning asosiy tamoyillarini belgilab berilgan bo‘lib, undan inson, uning hayoti erkinligi, sha’ni va qadr-qimmati oliy qadriyat sifatida e’tirof etiladi.

Ekologik barqarorlikni ta’minlash ushbu qadriyatlarning ajralmas qismi hisoblabadi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasining “Atrof muhitni muhofaza

qilish tog'risidagi" qonun va boshqa normativ hujjatlar orqali ekologik munosabatlari batafsil tartibga solinadi.

Fuqarolar ekologik axbarotga ega bo'lish, atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan holatlar yuzasidan ariza bilan murojat qilish, ekologik baholash jarayonlarda ishtirok etish huquqi ega.

Shu bilan birga ular tabiatga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish, chiqindilarni to'g'ri yo'q qilish, suv va energiya resurslaridan oqilona foydalangan kabi majburiyatlarni ham bajarish shart. Bunday ishlarni o'z xohishimiz bilan qilar ekanmiz o'zimzini toza havo olishimizga ko'maklashgan bo'lamiz. Albatta, inson har doim o'zini yashayotgan joyini toza va ozoda tutsa shunda yaxshi va barka bo'ladi deydi. Shuning uchun ham biz o'z vatanimizni asrab, avaylasak atrof-muhitni har doim toza va ozaoda saqlasak rivojlanishga bir qadam qo'ygan bo'lamiz.

Ekologik huquqbuzarlik va javobgarlik masalalari.

O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks va Jinoyat kodeksida ekologik qonunbuzarlik uchun maxsus normalar mavjud. Masalan, suv havo va yer resurslarini ifloslantirish, noqonuniy daraxt kesish yoki yovvoyi hayvonlarni yo'q qilish kabi harakatlar uchun ma'muriy yoki jinoiy javobgarlik belgilanadi. Atrof-muhitga ziyon yetkazish va uni targ'ib etadigan insonlarga javobgarliklar bor.

Hozirda yurtimizda kuzatilayotgan bunday ekologiyaga ziyon keltirayotganlar ko'p. Misol uchun, hozirda daraxtlar kamayib ketmoqda va shu sababli havoda o'zgarishlar sezilmoqda. Insonlarni tui xil kasalliklarga chalinishi ham shu ekologiyani buzilsihidan keltirib chiqarmoqda.

Hayvonlarni ham qirilib ketishi ham avj olmoqda. Ya'ni ular ham tabiatni bir bo'lagi hisoblanib ularni ham asrash va ularga be'tibor bo'lmaslik kerak.

Tabiat bu bizga berilgan barcha ne'matlarning bir jamlanmaidir. Shu sababli uni gullab yashnashiga o'z hissamizni qo'shimiz mumkin. Qanday qilib deysizmi,

Buni biz ekologiyani nima ekanligini va biz unga nima qilsak yordam bo'lishini bilishimiz kerak. Shundagina, atrof-muhitni asrashimiz mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekiston Respublikasi ekologik huquqni davlat siyosatining muhim yo'nalishi sifatida qarab, fuqarolarning ekologik xavfsizligini ta'minlashga intilmoqda. Konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarning mustahkanlanishi bu boradagi islohotlarning samarali kechishga xizmat qilmoqda. Kelgusida ekologik madaniyatni yanada oshirish, xalqari tajribalarni tatbiq etish va yosh avlodga atrof-muhitni asrash mas'uliyatini singdirish muhim vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Yana, shuni ta'kidlab o'tishimiz keraki, O'zbekiston Respublikasida ekologik munosabatlarning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari fuqarolarning sog'lom atrof-

muhitda yashash huquqini ta'minlashga qaratilgan. Konstitutsiya ekologiyani muhofaza qilish bo'yicha davlat va fuqarolar zimmasiga muhim majburiyatlar yuklaydi. Bu asoslari orqali ekologik xavfsizlik ta'minlash va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish kafolatlanadi.

Shunday ekan biz Konstitutsiyada keltirilgan 62-moddaga amal qilib yashashimiz kerak. "Fuqarolar atrof tabiiy muhitga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishga majburdirlar", deyilgan edi shu moddada. Inson o'zini vatanini asrashga hissa qo'shsa yashash muhiti ham yaxshilanib boraveradi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. "Ekologik huquq"- Narzulla Shodiev va Jumanazar Xolmimanazar. 512 bet
2. Ekologik huquqiy javobgarlik O. Narzullayev.
3. O'zbekiston Respublikasining "Ekologiya huquqi"- A. Nig'matov
4. "Ekologiya huquqi" S. A. Djikbaro
5. Yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. 2023 y.